WILLEMSTAD— De Arubaan Tico Croes was gastspreker bij het gisteravond geopende Kamara Sindikal-congres over onder meer de staatkundige struktuur. Achter de tafel ziet men (vlnr) gedeputeerde Dito Mendes, Daphne Kibbelaar (CBV) en Kamara Sindikal-voorzitter Errol Cova.

Arubaans Statenlid Tico Croes:

"Nep-referendum" zal averechts kunnen werken

WILLEMSTAD — Het referendum is een middel dat in de moderne geschiedenis in vele landen veelvuldig gebruikt èn misbruikt is voor allerlei veelal politieke doeleinden. Een behoorlijk voorbereid en uitgevoerd referendum kan een goed toetsingsmiddel zijn; wordt aan die voorwaarden echter niet voldaan, dan is een referendum bij uitstek een nepinstrument dat - onder meer politiek - behoorlijk averechts kan werken en een "back fire-effect" kan hebben. Belangrijk is dat het publiek voldoende incentive heeft om aan zo'n referendum deel te nemen en dat men overtuigd is van de legitimiteit ervan. Op Aruba ging er in 1977 nogal wat mis met het referendum: niet alleen was de vraagstelling verkeerd èn vertekend er is zelfs gefraudeerd. Curaçao kan uit deze ervaring lering trekken. Aruba heeft naderhand namelijk toch gekregen wat ze wilde: een onbeperkte status aparte dat niet (langer) aan de onafhankelijkheid gekoppeld is. Als echter alleen op de uitslag van het Arubaanse referendum van '77 was afgegaan dan was weldegelijk onafhankelijkheid de eindfase geweest, terwijl duidelijk was de meerderheid van de Arubanen dat niet wenste: men wilde uit het Antilliaans verband.

Deze boodschap verkondigde gisteren de Arubaanse politicoloog/politicus Tico Croes bij de opening van het Kamara Sindikal congres op Curaçao. De spreker, die in Colombia en de VS internationaal recht studeerde en naaste adviseur is van de voormaligwe Arubaanse premier voor de AVP, Henny Eman, werkte begin jaren '80 op Curaçao bij het Bureau Buitenlandse Betrekkingen. Hij is sinds enkele jaren fulltime parlementariër voor de AVP op Aruba.

Croes gaf een uitvoerige theoretische en historische uiteenzetting van begrippen als democratie ("een geliefd thema dat vorig jaar op Aruba 23 maal in koppen van de grootste krant verscheen.") en het referendum.

Het referendum, werd uit zijn rede duidelijk, wordt relatief niet zo heel vaak gebruikt en als dat zo is, is het meestal om een bevestiging op een politieke vraagstelling te krijgen; ook gaat het soms om andere indirect-politieke issues. Landen die wel een 'referendumcultuur' hebben zijn Zwisterland (waar sinds 1980 297 referenda werden uitgeschreven) Australië (39 sinds 1980), Frankrijk (20) en Denemarken (13). Ook de VS-staat Californië heeft regelmatig referenda gehouden; het ging altijd aangelegenheden van de staat en geen nationale zaken. Nederland gebruikt het referendum niet als toetsingsmiddel dat wel elders te pas en te gebruikt is: totalitaire landen misbruiken het referendum bij uitstek; andere landen trachten middels een referendum af te rekenen met de totalitaire staat (Griekenland, Spanje, Chile).

Belangrijk is, volgens de spreker, dat ingezien wordt dat de inzet van referenda over het algemeen vooral constitutionele dan wel territoriale zaken zijn en veel minder pragmatische of morele kwesties. Een ander opvallend punt is de vaak lage opkomst: het voorbeeld Aruba kan in deze context weer genoemd worden. De uitleg die daarvoor vaak gegeven wordt is dat het publiek doorgaans huiverig is voor verandering. De uitslag van de enige jaren geleden op de Antillen gehouden enquête, en waarbij een meerderheid zich uitsprak vóór handhaving van de Antillen, spreekt volgens Croes klare taal.

De vraagstelling bij een referendum vormt vaak een probleem op zich en is veelvuldig aanleiding geweest voor controverse vanwege het eenzijdige karakter. Ook de campagne die aan een referendum vooraf gaat levert de nodige moeilijkheden op. Van politieke partijen hoeft over het algemeen niet verwacht te worden dat ze een en ander als politieke issue presenteren: ze zijn vaak bang voor de politieke gevolgen (prestige).

Het Arubaanse referendum biedt de nodige stof tot nadenken, besloot Tico Croes zijn rede: daar waren de vragen vertekend (voor onafhankelijkheid of voor handhaving Antilliaans verband). Verder werd fraude geconstateerd. Een andere vraag die men zich kan stellen is of het publiek moet opdraaien voor de gevolgen van een referendum, als de voorwaarden waaronder die plaats vond niet correct waren.

Het Arubaanse voorbeeld leert ons in elk geval dat consensus tussen politieke en niet politieke groepen over de kern van het probleem dat aanleiding vormt voor het houden van een referendum van doorslaggevend belang is. Op Aruba was dat in elk geval geen probleem. Dit is op Curaçao volgens Croes nog niet het geval. Verder is op Curaçao in zijn geheel niet duidelijk of het volk wat voelt voor het door de politiek gepresenteerde alternatief. Croes meent dat er een open en eerlijk dialoog moet komen zodat precies duidelijk wordt waarom nu dit referendum nodig is. Zelf heeft hij de indruk dat deze zaak niet echt leeft onder de man op straat. Onderweg van het Curaçaose vliegveld naar het SSK-gebouw vroeg hij een lokale taxi-chauffeur wat hij nou eigelijk van het referendum vindt. "Referendum? Ik weet het niet. Ik heb wel zo'n *were were* (geroezemoes) gehoord." Volgens Croes een duidelijk teken aan de wand dat het publiek mentaal nog lang niet voorbereid is een goede keuze te kunnen doen.